

SZILÁGYINÉ HODOSI ZSUZSANNA

Jászberény

A játékok és a játékos elemek feltételei a kisiskolások orosz nyelvi óráin

Napjainkban, a kisiskoláskori idegennyelv-oktatás fellendülésével párhuzamosan egyre gyakrabban esik szó a szakirodalomban a játékok és a játékos elemek alkalmazásáról az alsó tagozatos idegen nyelvi órákon. A szakosított tantervű orosz nyelvi osztályok évtizedes gyakorlata során kikristályosodtak a leghatékonyabb módszerek. Nem véletlen tehát, ha a gyakorló nyelvtanárok írásaikban gyakran hangsúlyozzák a játékok és a játékos elemek szerepét, amelyről Csisztyakov módszertana óta dr. Horgosi Ödön: Az alsó tagozati orosznyelv-oktatás módszertanáig keveset írnak hazai módszertanaink.

Az alsó tagozatos orosz nyelvi órákon különösen fontos a módszer kérdése, hogy a kisiskolások sikerrel kezdjék meg az ismerkedést, felkeltsük érdeklődésüket, megalapozzuk viszonyukat a nyelvtanulás iránt. Bármely nyelvi gyakorlat, a tanítási órának bármely mozzanata hatékonyabb lesz, ha abba játékos elemet viszünk. Ugyanazt az oktatási feladatot a kisiskolások életkori sajátosságainak megfelelőbb módon valósíthatjuk meg a játékok és a játékos elemek segítségével, amelyek fokozzák a tanulók munkaképességét, csökkentik fáradékonyágukat. Segítségükkel a tanítási órán olyan pozitív atmoszféra teremthető, amely biztosítja a tanulók állandó érdeklődését a tantárgy iránt.

A kisiskolások orosz nyelv oktatásakor alkalmazott játékok és játékos elemek lényeges alkotó részei: a tartalom, az oktatási feladat, a játékszabályok, a játéktevékenység.

A játék és a játékos elem tartalma a tananyagtól függ, és az oktatási cél megvalósítását segíti elő. A játék és a játékos elem minden mozzanata az oktatási feladatnak van alárendelve, ezáltal válik módszerré az orosz nyelvi órán. Olyan játékokat és játékos elemeket alkalmazhat a nyelvtanár az órán, amelyek tartalmukban megfelelnek a tananyagoknak.

A játék szabályai szervezési feladatot töltenek be, nevelési feladatok valósíthatók meg segítségükkel az órán. Míg a tartalom és az oktatási feladat a tanár számára lényeges alkotó része a játéknak és a játékos elemeknek a tanítási órán, addig a játék szabályait a tanulóknak kell tudatosítani.

Lényeges eleme a játékoknak és a játékos elemeknek a játéktevékenység. A tanuló figyelmét elsősorban ez kelti fel, fokozza az aktivitást a játékos cél érdekében, miközben megvalósul az oktatási feladat. A „játéktevékenység” során intenzív munkát végez a gondolat, az emlékezet, aktivizálódik a gyermekek szókinccse, olyan spontán környezetbe kerül a tanuló, amikor kénytelen felhasználni a korábban elsajátított ismereteit új körülmények között. Mindez rendkívül előnyös feltétel az orosznyelv-oktatás

alapvető céljának megvalósításához, a beszélt nyelv tanításához. A mozgásos játékok, a cselekvéssel kísérhető mondókák, versek és a szituációs játékok lehetővé teszik, hogy életszerű helyzetben ismerjék meg vagy gyakorolják a tanulók az orosz nyelvi anyagot, jó eszközei a nyelvi ismeretek produktív szintre emelésének.

A játékok és a játékos elemek alkotó részeinek megfelelően a tanítási órán alkalmazott játékoknak és játékos elemeknek meg kell teremteni a feltételeit. Ahhoz, hogy az orosz nyelvi óra oktatási céljának az effektív megvalósítását segítsék, elméleti és gyakorlati feltételeknek kell megfelelniük.

1. Elméleti feltételek:

Tartalmában az adott didaktikai célt szolgálja. Nagyon lényeges feltétele ez a tanítási órán alkalmazott játékoknak és játékos elemeknek, csak így válhatnak szerves részévé az órának. Sajnos, tankönyveink jórészt figyelmen kívül hagyják ezt a feltételt. Az a kevés dal, amit tartalmaz a tankönyv, csak a nyelvtanár rendkívüli leleményessége során válik oktató munkája segítőjévé, néhány lexikai egység, nyelvtani jelenség mechanikus bevéését teszi lehetővé, amit a nyelvtanár az adott órán tudatosíthat, de a tankönyvekben ez nem tudatos elem. Szükségesnek tartjuk, hogy a kisiskolások számára készülő tankönyvek tananyagként, tehát a tartalomba tudatosan beépülő, a didaktikai céloknak megfelelő játékokat és játékos elemeket tartalmazzanak.

Megfeleljen a tanulók életkori sajátosságainak. Az orosz nyelvi órán alkalmazott játékok és játékos elemek csak akkor keltik fel a tanulók érdeklődését, aktivizálják őket a bekapcsolódásra, oldják fel gátlásaikat, csökkentik fáradékonyságukat, ha megfelelnek életkori sajátosságaiknak. Kisiskolás korban ez azt jelenti, hogy a dalok, a körjátékok, a mondókák, a mesék, a dramatizálás, a szituációs játékok, a játékos versenyek mind-mind alkalmazhatók az orosz nyelvi órán, ha tartalmukban az adott didaktikai célt szolgálják. A ránézésre bőséget mutató felsorolás azonban komoly feladat elé állítja a kisiskolásokat tanító nyelvtanárt, mert nem áll rendelkezésére az oktatási feladatoknak megfelelő játékok és játékos elemek gyűjteménye a kisiskolások számára.

2. Gyakorlati feltételek:

A játék és a játékos elemek idejének és helyének pontos meghatározása. A nyelvtanárnak az órára való felkészülésekor meg kell határoznia, hogy az adott didaktikai cél eléréséhez mennyi időt kell fordítani a játék és a játékos elemek alkalmazására. Az idő meghatározásakor figyelembe kell vennie a tanulókat és az oktatási feladatot. A tanítási órán csak az időben befejezett játék éri el célját. Lényeges tényező a hely kérdése is. Az alsó tagozatos orosz nyelvi órákon a játékos eljárások gyakran teszik lehetővé a helyszín megváltoztatását. Ilyenek az élő szemléltetés változatos formái, de néha beiktatható egy-egy szabadtéri játék is. A „Kirándulás”, „A város” stb. témák élményszerűbben feldolgozhatók az óra helyszínének megváltoztatásával. A játék helyét elő kell készíteni, hogy hozzájáruljon annak eredményes alkalmazásához a nyelvi órán.

A játékok és a játékos elemek eszközeinek a kisiskolások orosz nyelvi óráin a vezető elvként érvényesülő szemléletességet kell szolgálniuk. A szaktanárnak elsősorban a rendelkezésére álló szemléltető eszközök játékos alkalmazására van lehetősége. Elkészítésük nem jelent többlet munkát, csak ötlet kell a felhasználásukhoz. Az applikációs és komplex képek, a betű- és számkártyák, a tanterem és felszerelése, a tanulók és taneszközeik, a szovjet gyermeklapok mind lehetnek a játékok és a játékos elemek eszközei az orosz nyelvi órán. A kisiskolások is szívesen bekapcsolódnak a játékok és a játékos elemek eszközeinek az előteremtésébe. Szókérdéseket készítenek, be-

szerzik a bábokat, a didaktikai babákat, elkészítik azt a kockát, ami az órán a labdát helyettesítheti. Folyamatosan készítenek képszótárt. A játékos munka jó eszköze a rajz. Segítségével a nyelvtanár bármely helyzetben szemléletessé teheti oktató munkáját, de a tanulók is szívesen rajzolnak.

Felsorolhatatlanok azok az eszközök, amelyek az idegen nyelvi órán a játékok és a játékos elemek eszközei lehetnek. A tanár feladata, hogy a szertárba beszeresse, az órára való felkészülésekor kiválassza az alkalmazásra kerülő játékok és játékos elemek eszközeit. A felkészülésbe jó, ha bevonja a tanulókat is, ezáltal is folyamatosabbá válik kapcsolatuk az idegen nyelvi órával, a házi feladat túlterheléshez nem vezető módja is lehet.

A tanulók létszáma. A játékok és a játékos elemek alkalmazásának a kisiskolások idegen nyelvi óráin alkalmazkodnia kell a tanulók létszámához is. Csak azokat lehet eredménnyel alkalmazni, amelyek minden tanulót aktivizálnak, minden tanuló érdeklődését felkeltik. A játékok és a játékos elemek tervezésekor a szaktanárnak figyelembe kell vennie, hogy az adott játék hány tanulót foglalkoztat. Azok a tanulók, akik nem szereplői a játéknak, más feladatot kell, hogy kapjanak. Pl.: a szituációs játékoknál a nem szereplő tanulók megfigyelési szempontot kapnak, részt vesznek a játék értékelésében. A szaktanár csak akkor tudja megvalósítani az oktatási célt a játékok és a játékos elemek segítségével, ha minden tanulót bevont a játékba.

Csak a felsorolt feltételeknek megfelelő játékok és játékos elemek válhatnak hatékony eszközökké a nyelvtanár kezében a kisiskolások orosz nyelv oktatásában. Különösen a kezdő osztályokban, a 4. osztálytól induló általános orosznyelv-oktatásban kisiskolásokat először oktató szaktanárok alapozó munkáját segíthetik az órába szervesen beépülő, jól megszervezett játékok és játékos elemek.

Végül néhány a szakosított tantervű orosznyelv-oktatás szóbeli kezdő szakaszában eredményesen alkalmazott játékot és játékos elemet ismertetnénk.

A szóbeli előkészítő szakasz a kisiskolások orosz nyelv oktatásának legfontosabb láncszeme. Ebben az időszakban csodálkoznak rá a tanulók az orosz nyelvre és az orosz nyelvi órára. Meg kell alapozni a helyes ejtést, s további nyelvtanulást, fel kell keltetni a tanulók érdeklődését, meg kell szerettetni a tantárgyat, a munkát az orosznyelvi órán. A játékok és a játékos elemek azok az eszközök a nyelvtanár számára, amellyel mindezeknek a követelményeknek eleget tud tenni ebben az időszakban.

Az orosz nyelvi környezet megteremtésében segítenek a kiszámolók, mondókák. Emellett hozzájárulnak a helyes ejtés kialakításához, a bennük mechanikusan rögzülő lexikai egységek, nyelvtani ismeretek bármikor feleleveníthetők, tudatosíthatók. A tanulók szívesen elsajátítják, ismétlik ezeket a mondókákat, kiszámolókat, nyelvtörőket, verseket.

Этот пальчик — дедка,
Этот пальчик — бабка.
Этот пальчик — тятенька,
Этот пальчик — маменька,
Этот пальчик — наш мальш, наш мальш,
Зовут его Ванюшка.

Бабушка, дедушка,
брат и сестра
папа, мама и я —
это наша семья.

Чёрной ночью
Чёрный кот
Прыгнул в чёрный дымоход,
В дымоходе чернота,
Отыши-ка там кота!

Карандаш, тетрадь, перо,
парту, доску, стол, окно,
книжку. сумку береги,
не сломай. не рви. не мни!

Хохлатые хохотушки,
хохотом хохотали:
Ха. ха, ха, ха.

Tartalmukban a szóbeli előkészítő szakasz témáinak (család, iskola) felelnek meg, a bennük levő lexikai egységek nagy része szerepel az elsajátítandó szavak között, a ritmus, a rím, az eljátszhatóság könnyebbé teszi a rögzítést, emellett jól hasznosíthatók az óra szervezési mozzanataiban. A dalok közül a szintén cselekvéssel kísérhető, eljátszható *Мишка с куклой...* kezdetű dalt javasoljuk megtanítani ebben az időszakban. A dalokban levő lexikai egységek, nyelvtani ismeretek, beszédfordulatok rögzítését a rímen és a ritmuson kívül a dallam és a cselekvés is elősegíti.

Мишка с куклой
громко топают,
громко топают.
Посмотри!
И в ладошки
звонко хлопают,
звонко хлопают.
Раз, два три.
Мишке весело,
Мишке весело,
крутит мишенка
головой.
Кукле весело,
Кукле весело,
ой как весело
ой, ой, ой.
Мы попробуем,
мы попробуем
Эту песенку
вам сплясать.
Разве можем мы, разве можем мы
отставать?

A Ki vagy te?, a Hogy hívnak? beszédfordulatok szituációkban való begyakorlására alkalmazhatja a nyelvtanár a „Tyeremok” című *mesé* leegyszerűsített változatát. Bábok, jelmezek beszerzése még élményszerűbbé, eredetibbé teszik a gyakorlást.

És végül néhány *játékos gyakorlat*. Jól alkalmazható a tanult lexikai egységek

gyakorlására a „Полслова за вами” című játékos gyakorlat. A kiszámolóval megválasztott játékező megnevezi egy szó első szótagját, és a kezében levő labdát továbbítja az egyik tanulóhoz, akinek be kell fejeznie a szótagot, majd egy új szót indít, megnevezve az első szótagját és továbbítva a labdát. Ennek a játéknak számos variációját lehet játszani a szóbeli kezdő szakasz idején.

A mondókák, nyelvtörők, mesék, versek begyakorlása valósítható meg a „Молчок” című játék segítségével. A tanulók kórusban mondják a szöveget, amikor a tanár azt mondja, „МОЛЧОК” el kell komolyodniuk és hallgatniuk. Mosolyogni sem szabad. Akinek ez nem sikerül, zálogot ad, amit a játék végén egy-egy mondóka, dal, vers elmondásával lehet kiváltani.

A kiejtés gyakorlását teszi élményszerűbbé a „КОТ на крыше” című játék.

Тише мыши, тише мыши,
Кот сидит на нашей крыше.
Тише мыши, тише мыши,
Кот сидит на нашей крыше.
— Я голодный страшный кот,
есть хочу я целый год.

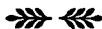
Élőkészítés után megválasztjuk a macskát, a többi tanuló lesz az egér. Az egerek mondják a szöveget halkán, és körülveszik az alvó macskát, aki a szöveg végén felébred, és valakit megpróbál elkapni. Akit megfog, az lesz a következő játékban a macska.

Az „Узнай по голосу” című játékos gyakorlatban a köszöntést lehet gyakorolni. Kiszámolóval megválasztjuk a játékos, aki a táblához megy, háttal áll a tanulóknak. A tanulók kórusban mondják:

Ты звядку отгадай,
Кто позвал тебя, узнай!

Majd egy tanuló, akire a tanár rámutat, köszönti a táblánál álló játékos, akinek vissza kell köszönnie, megnevezve az őt köszöntő tanulót. Azzal a tanulóval, akinek felismeri a hangját, helyet cserél.

Míndezek a játékok és játékos elemek természetesen a későbbiek során is felhasználhatók, de a tanár dolga a szóbeli kezdő szakasz idején a legnehezebb, mert a tanulók szókinccse kevés. Ebben akartunk segíteni.

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA

Debrecen

A próbateljesítés játékos módszerei a napközi otthonban

A kisdobosok tevékenységi rendszerének megtervezése pszichológiai és pedagógiai is átgondolt munkát igényel. Csak akkor tudunk megfelelni ezeknek a feladatoknak, ha élünk a tanítási órán és az iskolán kívüli nevelés lehetőségeivel, igyekszünk felhasználni ezek kötetlenebb formáit és módszereit.